

пізнати невимовне світло Творця воно сяє все більш неприступно і свідчить про себе як про “завжди все більше” (“semper maior”). Тут перетинаються стежки аналогантів славного принципу аналогії суцього, покликаного свідчити про велич Творця Бога.

Таким є філософсько-богословський підхід Еріха Пшивари в його духовних та інтелектуальних зусиллях здійнятися до Бога, доказуючи цим самим Божу присутність.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Як висновок, окреслені вище докази існування Абсолюту на основі принципу аналогії, згідно з думкою Еріха Пшивари, свідчать про містичний характер, що не нівелює класичних космологічних постулатів, до яких ще від часів Томи Аквінського відноситься цей принцип метафізичного обґрунтування існування Самосутнього буття. Саме воно стає предметом філософсько-богословського пошуку, потребуючи з боку людини раціонального пояснення, відзнаходячи його в функціональному характері принципу аналогії буття.

Отримані результати дають змогу стимулювати як особистий пошук істини Абсолюту, так і допомагають віднайти зв'язок з містичним пошуком Першоначала у європейській філософії та вітчизняній метафізиці серця. Вони проливають світло на розвиток космо-телеологічної групи доказів існування Абсолюту в ХХ ст.

2.5 Андрій Володимирович ЧОРНЕНКО. ЕКУМЕНІЗМ В ЗАГАЛЬНОМУ ПРАВІ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

У статті розглянуто основні документи, у яких містяться правові норми екуменічного характеру або вказівки законодавчої влади Католицької Церкви, зокрема Постанов ІІ Ватиканського Собору та Екуменічних Директив. Вищезазначені документи обумовлюють правові взаємовідносини між католиками й іншими християнами, установлюють правову базу, що на ній зведено структуру конкретних церковних законів. Автор здійснив аналіз прямих юридичних норм екуменізму в Католицькій Церкві та охарактеризував ці документи надавши їм визначення.

Ключові слова: екуменізм, право, Католицька Церква, ІІ Ватиканський собор, директива, закон, норма, канон.

Andriy Volodymyrovych CHORNENKO. ECUMENISM IN THE GENERAL LAW OF THE CATHOLIC CHURCH

In the article considers the main documents that contain the legal norms of the ecumenical character or the directives of the legislative power of the Catholic Church, in particular the Decrees of the Second Vatican Council and the Ecumenical Directives. The above-mentioned documents stipulate the legal relationship between the Catholics and other Christians, establish the legal basis, which contains the structure of specific church laws. The author analyzed the direct legal norms of ecumenism in the Catholic Church and characterized these documents by defining them.

Key words: ecumenism, law, Catholic Church, II Vatican Council, directive, law, canon.

Актуальність дослідження теми. Екуменічні ініціативи різних гілок християнства, започатковані наприкінці ХІХ й активізовані напочатку ХХ століття, залишаються наболілою проблемою сьогодення. Можна сказати, що політика екуменізму знаходиться в глибокій кризі. Відновлення єдності є викликом для всіх християн у сучасному секуляризованому світі, коли поділ стає каменем спотикання на шляху до розуміння та сприйняття християнства як релігії, коли стрімко поширюється загальне релігійне збайдужіння, а всередині християнських спільнот панує відчуження вірних від живої, дієвої участі в християнському й церковному житті. Тому є сенс пригадати базові засади екуменізму, проголошені Католицькою Церквою п'ятдесят років тому на ІІ Ватиканському соборі.

Мета статті - проаналізувати документи Католицької Церкви щодо екуменізму та виявити його нормативну базу в канонічному праві. **Джерельна основа** - дослідження проводилося на документальному матеріалі Католицької Церкви, зокрема на постановах ІІ Ватиканського Собору та церковних директивах. **Об'єктом дослідження** постали правові норми екуменізму, сформульовані в документах Католицької Церкви, застосування нормативної бази канонічного права Католицької Церкви в умовах екуменічного руху.

У ході дослідження **використано різні наукові методи**: *історичний* – у розгляді історичного контексту, того, як витворювалася нормативна база екуменізму та зароджувалися позитивні взаємовідносини між католиками й іншими християнськими спільнотами; *аналітично-синтетичний метод* – за допомогою яких документів слід вести екуменічну діяльність; *правовий метод* – у висвітленні змісту, значення, мети й меж дії юридичних норм екуменізму в загальному праві Католицької Церкви. Завдяки цьому зокрема українське середовище матиме змогу більш детально та докладніше пізнати підстави екуменічної діяльності Католицької Церкви, що сприятиме практичним можливостям дослідження екуменізму правового характеру.

Основна частина праці. У Католицькій Церкві існує чітка правова база всіх сфер діяльності. Оскільки екуменічна складова стала недавньою її практикою, то відповідно й екуменічні норми цієї складової були встановлені протягом останнього півстоліття. Проте католицькі закони в цій сфері достатньо однозначні, послідовні й прозорі. Основою правової бази стали постанови ІІ Ватиканського Собору, які визначили всі наступні документи в ділянці екуменізму²⁰⁵, зокрема документи юридичного характеру.

Згідно з католицьким правом, закони, постанови, рішення для всіх вірних Католицької Церкви може встановлювати найвища її влада, а саме: Римський архієрей (папа) та Колегія Єпископів. Саме вони постають як найвищі законодавчі органи²⁰⁶, які не суперечать один одному й є такими, що діють кожний у свій спосіб. Нашодень цю найвищу владу (у тому числі й законодавчу) здійснює Римський архієрей. Натомість Колегія Єпископів зазвичай здійснює її (разом з Римським архієреєм) на вселенських соборах. Останнім таким собором був саме ІІ Ватиканський, на якому й було визначено чітку екуменічну позицію та засади екуменічної діяльності Католицької Церкви.

---

²⁰⁵ Див.: Hanc. Teologiczne podstawy ekumenizmu w świetle współczesnej teologii katolickiej. – С.27.

²⁰⁶ ККП, кан. 331, 336; ККСЦ, кан. 43, 49.

Колегія Єпископів - це є спільнота всіх діючих, висвячених католицьких єпископів світу²⁰⁷. Це є орган найвищої влади в Церкві. Йому надана повнота влади в усіх сферах життя Церкви і напрямках її діяльності, а не лише у сфері законодавчій. Проте винятково лише для них зарезервована саме законодавча діяльність як найважливіша. На урочистих засіданнях, зокрема таких, як Вселенський собор, Колегія Єпископів та Римський архієрей діють скоординовано й узгоджено, приймаючи відповідні рішення та постанови. Ці рішення мають характер законів, церковних юридичних норм, хоча номінально не мають їх форми (канонів). Однак саме вони стали основою формальних норм в обох кодексах Католицької Церкви - Кодексі Канонічного Права (Codex Iuris Canonici) та Кодексі Канонів Східних Церков (Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium). Найважною в Церкві є також окрема група постанов (неформальних норм) у ділянці екуменізму під назвою *єкуменічних директив*. Окрім цього було видано ряд документів виконавчого характеру, які мали на меті дати роз'яснення чи певні вказівки щодо екуменічної діяльності в Католицькій Церкві²⁰⁸.

Постанови II Ватиканського Собору

II Ватиканський Собор не лише випрацював позицію екуменізму Католицької Церкви, а й закріпив необхідні принципи правового характеру, що згодом увійшли в життя Церкви у формі конкретних юридичних норм. Встановлено принципи спрямування католиків на тісну співпрацю з іншими християнами в справі пошуку досягнення тієї первинної єдності, яка панувала в Церкві у першому тисячолітті, тобто до часів усіх пізніших поділів²⁰⁹. Основним документом тут став Декрет про екуменізм, який отримав назву *Unitatis redintegratio* - Встановлення єдності. Католицька Церква, в особах членів Собору – католицьких єпископів усього світу та спільнот-Церков, які входили тоді до її складу, визначила свою позицію щодо екуменізму й самих християнських спільнот, що не входили до Католицької Церкви. У Догматичній конституції про Церкву *Lumen Gentium*, остаточно змінено твердження, що Христова Церква – це виключно Католицька Церква, тобто запропоновано тезу про тотожність конфесійних спільнот християнського світу. Відтак визнано існування християнських Церков поза католицькою спільнотою. Цим засвідчено те, що інші християнські спільноти також є Церквами²¹⁰. Звідси наголошено на необхідності пошуку порозуміння між усіма християнами за посередництвом не лише ведення діалогу, а й практичних дій, зокрема у сфері взаємовідносин, спілкування у вірі, св. таїнствах, богослужіннях тощо. При цьому було наголошено на тому, що існують різні ступені наближення інших християн до католиків. Одні з них мають майже однакові погляди та позиції стосовно ключових питань, натомість інші – значно відрізняються від католиків²¹¹. В такий спосіб було визначено пріоритет єкуменічних діалогів, оскільки з тим, з ким менше розбіжностей, легше знайти порозуміння, спільну мову, а тому за таких умов існує

²⁰⁷ Мудрий С. Короткий коментар Кодексу Канонів Східних Церков. - Івано-Франківськ, 2002. - С. 190.

²⁰⁸ Див.: Fürst G. L'ecumenismo nel progetto del codice di diritto canonico orientale // Portare Cristo all'uomo: Congresso del ventennio dal Concilio Vaticano II. – Roma, 1986. - С. 228.

²⁰⁹ Поспішил В. Східне католицьке церковне право. – Львів, 2006. - С. 473.

²¹⁰ ДКЦ, п. 6.

²¹¹ ДЕ, п. 3.

можливість швидшого досягнення єдності. Відповідно до цього твердження й позиції, відзначено найбільшу спорідненість і близькість у питаннях віри, св. таїнств, церковної традиції та правових практик з Православною Церквою як такою, що найбільш цілісно зберегла спільну християнську спадщину. Дещо відійшла від цього протестантська спільнота, яка заперечила деякі правди віри, поставила інші пріоритети та відмовилася від устрою і св. таїнств так, як було колись. Однак усі не католики - православні й протестанти - залишаються членами Христової Церкви. Декрет про єкуменізм назвали згодом великою хартією єкуменічного руху²¹².

Особливо важливим стало те, що Католицька Церква визнала за собою обов'язок і потребу брати участь у світовому єкуменічному русі, а також дозволила його католикам і заохотила їх цим до дієвої, активної участі в єкуменічних діяннях: «Старання про відновлення єдності між усіма християнами є одним з найважливіших намірів священного II Ватиканського Собору ... Цей священний Собор з радістю спостерігає, як щораз більше зростає участь вірних католиків в єкуменічній дії та поручає її єпископам у цілому світі, щоб пильно її плекали та второпно нею кермували»²¹³. Цим Церква дала поштовх і схвалення католицькому єкуменізму.

На початку означеного документу визначено поняття *єкуменічного руху*, а також його суб'єктів: «В цьому русі до єдності, що називається єкуменічним, беруть участь усі, що призивають Трьєдиного Бога та визнають Ісуса Господа і Спасителя...»²¹⁴. Згодом цю концепцію було прийнято всіма учасниками єкуменічного процесу. Завдяки йому чітко й однозначно було встановлено межі чинності документа і самих учасників єкуменічних діянь – християни, які визнають Пресвяту Трійцю, а Ісуса Христа - Богом. Справу координування єкуменічної діяльності та нагляду над його здійсненням, уникнення порушень у цій сфері було доручено єпископам²¹⁵ як прямим, безпосереднім пастирям вірян.

Постанови II Ватиканського Собору застерігають від фальшивих позицій в єкуменічних відносинах. Зокрема від фальшивого іренізму, тобто прямування до єдності за будь-яку ціну, навіть поступаючись при цьому суттєвими елементами віри, доктринальними поглядами тощо. Зважаючи на пошук спільних рис, елементів, поглядів, їх слід радо приймати та вказувати на них, однак не легковажити визначальними відмінностями²¹⁶.

Важливим твердженням Собору стала теза, що єкуменічний рух не слід сприймати як можливість чи спосіб навернення (прозелітизму) християн інших конфесій, а поряд з цим не слід сприймати як поступки у своїх переконаннях заради здобуття прихильності вірних інших конфесій²¹⁷. Єкуменічна позиція має допомогти в налагодженні взаємовідносин з іншими християнськими спільнотами, а тому пошук приязні, братерства й духовного єднання повинен бути не лише чітко визначений, а й регламентований у значенні такого діяння, що орієнтує на досягнення поставленої мети єкуменізму.

II Ватиканський Собор заклав підвалини правової дисципліни, вказуючи,

²¹² Див.: Поспішил В. Східне католицьке церковне право.- С. 473.

²¹³ ДЕ, п. 1, 4.

²¹⁴ Там же.

²¹⁵ ДПУЄ, п. 7; ДЕ, п. 4.

²¹⁶ Пор.: Стасяк Завіла. Основи догматичного богослов'я. - С. 293-294.

²¹⁷ Пор.: Pawluk. Prawo kanoniczne. - Т. 1. - С. 182.

що єдність не означає та не вимагає монолітності, одноманітності, однакової структури, поглядів, практик. Виходячи назустріч іншим християнським спільнотам, Католицька Церква визнала й з пошаною поставилась до їхніх традицій, способу буття, переконань. З особливим ставленням трактовано Східні Церкви (православні) як найбільш близькі й такі, що зберегли повноту віри, св. таїнств. Стосовно цього члени Собору зазначили: «Собор, з метою уникнення будь-яких сумнівів, визнає, що Церкви Сходу, вразливі на невідкличну єдність усієї Церкви, мають можливість управляти собою відповідно до своєї правової дисципліни, що дає змогу належно подбати про своїх вірних. Цілковите дотримання цього принципу, забезпечує збереження однієї з умов повернення єдності»²¹⁸. З огляду на високу оцінку східної традиції, східної церковної спадщини, католицькі єпископи світу звернули увагу Східних Католицьких Церков на їх обов'язок очищення від невластивих їм змін, збереження й дотримання східної традиції, дійсних, правдивих практик церковного Сходу. Усе це було зроблено з метою показати Православним Церквам справжній намір і ставлення католиків до надбання християнського Сходу, оцінюючи їх значення, внесок і місце в спільноті християн²¹⁹.

Одним з виразних екуменічних аспектів постанов II Ватиканського Собору стало визнання права Східних Церков мати власні структури, спільноти, практики, тобто мати належну їм автономію.

Важливу роль в екуменічних відносинах, як бачимо, відводилась саме Східним Католицьким Церквам як таким, що знайшли єдність і при цьому зберегли властиву для себе форму віри, обряду та права. Про особливе місце й обов'язок унійних Церков підтримувати та поширювати екуменізм у Католицькій Церкві згадано багато разів у різних місцях Декрету про Східні Католицькі Церкви, які мають стати мостом єдності між фкатолицькою і Православною Церквами²²⁰. У цьому декреті міститься чи не найбільше постанов правового характеру у сфері практичних взаємовідносин з некатоліками, а саме – православними вірянами. Тут визначено принципи спільної участі у св. таїнствах (*communicatio in sacris*): покаяння, евхаристії і елеопомазання. Дозволено католикам приймати ці таїнства в православних, а православним - у Католицькій Церкві²²¹, але лише за умови, що вірянин не має змоги отримати їх від священника своєї конфесії, тобто у виняткових ситуаціях. Дозволено також було взаємну участь католиків і православних в інших богослужіннях, подібно, як і вінчання між католиком і православним чи протестантом²²². Східним католицьким ієрархам наказано налагоджувати взаємовідносини з православними ієрархами тієї ж території, де знаходяться Східні Католицькі Церкви.

З метою культивування й збереження дійсної східної традиції дозволено було вести з ними діалог, спільно розв'язувати такі проблеми, як збереження східної християнської спадщини, переклади богослужбових книг, вирішування обрядових

---

²¹⁸ ДЕ, п. 16.

²¹⁹ Поп.:Stasiak M. Ekumeniczne aspekty kodyfikacji prawa kanonicznego Kościołów Wschodnich. – RTK 23 (1976) z. 5. - С. 68.

²²⁰ ДСКЦ, п. 24.

²²¹ ДСКЦ, п. 27.

²²² Там само, п. 20-21.

питань, інших справ²²³. Стосовно ж Протестантських Церков Собор визнав: «Церкви та церковні громади, що в часі тяжкої кризи, яка почалась на Заході з кінцем середньовіччя, взяли свій початок, або й пізнішими століттями роз'єднались ... чимало різняться не лише від нас, але й між собою ... треба признати, що між цими Церквами і громадами та між Католицькою Церквою, існують дуже великі розходження, не тільки історичного, соціологічного, психологічного, культурного, але й передовсім щодо пояснення об'явленої правди ... вони через брак св. тайни священства, не зберегли повної та первісної істотності євхаристійного таїнства...»²²⁴. З огляду на згадані значні розбіжності в питаннях віри, моралі, правових принципів, св. таїнств, богослужінь, тісніша співпраця і взаємовідносини католиків і протестантів значно важчі, а то й неможливі. Однак це не означає неможливості ведення екуменічного діалогу, братерського спілкування в інших площинах.

Серед інших важливіших вказівок II Ватиканського Собору слід зазначити заохочення та накладення обов'язку різних форм участі монахів в екуменічному діалозі, а також необхідність організації екуменічних студій, дисциплін, інститутів, факультетів у католицьких навчальних закладах²²⁵. Особливу увагу в екуменічному вихованні та вишколі, єпископи повинні приділяти у випадку священнослужителів, тому в документах трапляються такі настанови: «Нехай будуть виховані в екуменічному дусі й підготовлені як слід до братнього діалогу...», або: «Зваживши на приписи про екуменізм, нехай не забувають про тих братів, які не втішаються повною церковною спільністю з нами»²²⁶.

Особливу увагу в ставленні до інших християн і релігій Собор визначив в іншому важливому, але ключовому документі – Декларації про релігійну свободу. Принцип релігійної свободи залишається неодмінною й актуальною проблемою у сфері екуменічних відносин і не лише в міжконфесійному діалозі, а й у міжрелігійному. На II Ватиканському Соборі одночасно з Декларацією про екуменізм була прийнята Декларація про релігійну свободу, у якій окреслено позицію Католицької Церкви щодо проблеми свободи совісті у світлі християнського віровчення²²⁷. Основою всього соціального вчення стало утвердження гідності людини, її свободи та прав. Базуючись на загальному уявленні християнства про людину, принцип релігійної свободи виводиться з теonomічної свободи совісті людини. Бог, створивши людину, наділив її розумом, вільною волею і вклав апіорний моральний закон у її серце, згідно з яким людина оцінює свої вчинки і бере на себе відповідальність за них. Совість визначається здатністю людини до свободи вибору. Це означає, що лише власна совість людини може зобов'язати її до моральності. У сфері віри релігійно-етичні настанови визначають поведінку людини лише тією мірою, у якій вона приймає ці настанови як авторитет.

Отже, не повинно бути ніякого зовнішнього примусу в питаннях віри. Принцип релігійної свободи також передбачає повагу до релігійного вибору людини й утримання від використання таких засобів переконання, які чинять тиск

²²³ Там само, п. 29.

²²⁴ ДЕ, п. 19, 22.

²²⁵ Див.: ДЧЖ, п. 2в; ДХВ, п. 11.

²²⁶ ДМД, п. 16; ДП, п. 9.

²²⁷ Пор.: Шрайтер Р. Дж. Зміни у ставленні Римо-католицької Церкви до прозелітизму та місії // Релігійна свобода і права людини. - Т. 3. – Львів, 2004. - С. 262.

на совість людини, або містять приховане психологічне насильство. Засвоєння принципу релігійної свободи свідомістю віруючих створює сприятливі умови для екуменічного діалогу між конфесіями.

В такий спосіб Католицька Церква у своїй місіонерській діяльності піклується про дотримання принципу релігійної свободи місіонерами і застерігає їх від будь-яких форм прозелітизму, про що йдеться в «Загальних принципах і практичних нормах координації евангелізаційної діяльності та екуменічних зобов'язаннях в Росії та інших країнах СНД»²²⁸. Апостольська діяльність Католицької Церкви, як зазначається в документі, повинна мати екуменічний характер. Вона повинна всіма засобами сприяти діалогові між християнськими Церквами у світлі принципів, проголошених на II Ватиканському Соборі: «Не прозелітизм, а братерський діалог між послідовниками Христа – діалог, який живить молитва, розвиває християнську любов, скеровану на відновлення тієї повної єдності між Ватиканом та Православними Церквами»²²⁹.

Іншим аспектом цього принципу, який проголошується в Декларації про релігійну свободу, є його застосування в суспільстві. Політико-правовий аспект релігійної свободи базується на його філософсько-моральному розумінні. Свобода совісті є, передовсім, правом людини, а також правом громадянина і це право має бути закріплене на законодавчому рівні, а його функціонування – гарантуватися державою²³⁰.

Іншим аспектом цього принципу, який проголошується в Декларації про релігійну свободу, є його застосування в суспільстві. Політико-правовий аспект релігійної свободи базується на його філософсько-моральному розумінні. Свобода совісті є, передовсім, правом людини, а також правом громадянина і це право має бути закріплене на законодавчому рівні, а його функціонування – гарантуватися державою²³¹. Належним чином укладене законодавство забезпечує умови, необхідні для вільного розвитку екуменічних відносин. Під час II Ватиканського Собору особливим захисником і промоуером релігійної свободи став Глава УГКЦ Йосиф Сліпий²³². Опісля він залишався послідовним борцем за свободу віровизнання.

За понтифікату папи Івана Павла II проблема релігійної свободи стала однією з центральних у сфері екуменічних відносин. У своїй першій програмній енцикліці *Redemptor hominis* Понтифік указує на важливу місію Католицької Церкви вести діалог з іншими спільнотами віруючих на землі з метою домогтися права на проголошення істини і поваги до людської гідності²³³. Ці позиції детальніше представлені в Декларації про релігійну свободу, у розділах про права людини, особливо там, де йдеться про право на свободу віровизнання і свободу совісті, про передумови діалогу, про людину як центр історії²³⁴. Принцип релігійної свободи завжди іманентно присутній у самій основі екуменізму і є супутнім фактором екуменічних відносин. Особливо важливим для

²²⁸ Див.: Знаки часу. - С. 313-318.

²²⁹ Там само. - С. 315.

²³⁰ Пор.: Misztal H. Wolność religijna // Prawo wyznaniowe. – Lublin, 2000. – С. 208.

²³¹ Пор. Н. Misztal, Wolność religijna // Prawo wyznaniowe, під ред. Н. Misztal, Lublin 2000, с. 208.

²³² Див. Сапеляк, Українська Церква на другому Ватиканському Соборі, с. 113.

²³³ РН, нр. 31.

²³⁴ ДРС, п. 4-6.

пострадянського простору став саме цей документ, який визначив основні принципи відновлення церковної діяльності католиків на території, де повинні були пліч-о-пліч працювати католики, протестанти, православні. Католицькі єпископи та священнослужителі зобов'язані враховувати необхідність і важливість збереження релігійної свободи вірних, які не належать до жодної конфесії (атеїсти, неофіти, неохрещені) та самі мають визначитись зі своєю приналежністю до певної християнської спільноти.²³⁵

Ще до офіційної позиції та рішень II Ватиканського Собору було створено Папський Секретаріат у справах єдності християн²³⁶. Саме він зайнявся безпосередньою реалізацією і втіленням постанов католицьких єпископів. Складається він з двох відділів: західного – для діалогу з протестантами і східного – для діалогу з православними. Основне його завдання полягає в нав'язуванні діалогу, веденні його, інтерпретації та реалізації принципів єкуменізму, підтримці та координації єкуменічних відносин на нижчих рівнях (окремих регіонів чи країн)²³⁷. Один із пізніших документів Івана Павла II визначив важливе завдання в єкуменічному русі: необхідність зустрічатись, обмінюватись думками, шукати вирішення проблем²³⁸. Це передбачає належну співпрацю не лише між згадану Папською Радою, а й співпрацю на місцях, тобто серед місцевих католицьких і православних єпископів, голів місцевих протестантських спільнот.

Документи II Ватиканського Собору, зокрема згадані вище, сформулювали одну з фундаментальних засад, яка лягла в основу пізніших законодавчих актів. Таким чином, Собор зорієнтував законодавство Католицької Церкви на широку дію по відношенню до християн-некатоликів і представників інших релігій²³⁹. Єкуменічна ідея й основні єкуменічні принципи постанов Собору, стали визначальними для законодавства й актів виконавчої влади. Польський фахівець канонічного права В. Гуральські стверджує: «Ідея єкуменізму, виразно наголошена II Ватиканським Собором, спричинила те, що нез'єднані християни і нехристияни були однаково позитивно трактовані, як в індивідуальному, так і колективному вимірах»²⁴⁰. Саме в такий спосіб можна охарактеризувати єкуменізм з погляду права.

Оцінюючи напрацювання цього Собору, зокрема все, що стосується єкуменічної позиції, провідний український релігієзнавець А. Колодний зазначив: «II Ватиканський Собор проголосив можливість відновлення єдиної (однієї) християнської Церкви, в якій різні конфесії зберігатимуть свою обрядову самобутність»²⁴¹. Таке твердження скоріш за все продиктоване тим, що Собор визнав однакову рівність, гідність і самобутню цінність усіх християнських спільнот. Це дає змогу припустити, що на зазначеній основі можна закласти головний принцип моделі об'єднання. Хоча однозначно так стверджувати неможна, оскільки

---

²³⁵ ДМД, п. 1; ДРС, п. 8.

²³⁶ Створений папою Іваном XXIII в червні 1960 р. Згодом реорганізований в Папську Раду.

²³⁷ Пор. Pawluk, Prawo kanoniczne, т. 2, Olsztyn 2002, с. 139.

²³⁸ Пор. Іван Павло II, Апостольський лист *Orientalium Lumen*, Львів 1996, п. 22.

²³⁹ Пор. P. Gismondi, *Lezioni di diritto canonico sui principi conciliari*, Roma 1968, с. 95.

²⁴⁰ W. Góralski, *Wymiar ekumeniczny kodeksu prawa kanonicznego Jana Pawła II*, RNP 1-2 (1991-1992), с. 17.

²⁴¹ Колодний А. М. Духовні засади християнства – основа поєднання його церков і течій // *Єкуменізм і проблеми міжконфесійних відносин в Україні*, Київ 2001, с. 38.

ніде в документах Собору немає безпосередньої згадки про це. Такий підхід властивий протестантським спільнотам, які пропонують його як єдину основну модель, з якою однак не погоджуються православні.

Слід зауважити, що ті чи інші екуменічні принципи, підходи, засади, конкретні рішення та вказівки містяться в різних документах Собору. І лише в комплексі, об'єднуючи їх, можна чітко визначити правову базу екуменічних відносин. У документах висвітлено не лише католицький екуменізм (позицію, доктрину), а й принципи екуменічного руху, практичних дій, як також і конкретні юридичні рішення²⁴². Завданням чергових документів Католицької Церкви стала розбудова засад і принципів, запропонованих Собором, їх поглиблення, тлумачення й розвиток.

Комісії, які працювали над створенням кодексів, повинні були переосмислити постанови II Ватиканського Собору і втілити їх у конкретних нормах, надаючи їм суто юридичного, правничого звучання. Так, колегія Єпископів приймаючи, а Римський архієрей затверджуючи та проголошуючи їх, встановили новий правовий принцип взаємовідносин з некатоліками. Прийняті й уведені в дію принципи, заклали юридичну основу не тільки самого католицького екуменізму, його доктрини та трактування інших християн (некатоліків), а й визначили норми практичних дій, тобто приписи щодо практичного екуменізму²⁴³. Відтоді католики, православні й протестанти змогли не лише розмовляти про рішення проблеми поділу, а й здійснювати певні практичні дії, які відображали на ділі екуменічний результат, тобто безпосередню взаємну участь у молитвах, богослужіннях, вирішення церковних питань і проблем. Подолано саму першопричину зародження екуменізму як такого – ведення місійної діяльності та взаємну недовіру в ставленні один до одного. Норми, закладені II Ватиканським Собором, дали змогу християнам різних конфесій подивитися на себе та на іншого по-новому, визнати гідність і важливість один одного²⁴⁴. Це дало змогу радикально вирішити питання прозелітизму, вибору віри, релігійних переконань, відтак приналежності до Церкви (тієї чи іншої), а також подолання нездорової конкуренції в здійсненні місії Христа і Церкви. Значення цього Собору стало визначальним для Католицької Церкви не лише у справі екуменізму, а й канонічного права, для якого його рішення є джерелом.

Важливою передумовою в становленні екуменічних норм стало визнання католиками інших християнських спільнот Церквами. Завдяки цьому здійснено крок не лише на зустріч вірним інших конфесій, а й створено необхідне підґрунтя для встановлення безпосередніх взаємин. Це проявилось у можливості брати участь в богослужіннях інших християнських спільнот, відносинах у сфері св. таїнств з православними. Однак це лише перший значний крок у справі практичної єдності в площині церковних взаємовідносин. Такий підхід ще не передбачає формальної єдності, і не означає її²⁴⁵. Приязне ставлення Католицької Церкви до некатоліків, дозвіл долучатися до певних духовних, церковних дібр віддзеркалює екуменічну позицію та налаштованість утілення екуменізму на практиці.

²⁴² Поп. Fürst, *L'ecumenismo nel progetto del codice di diritto canonico orientale*, c. 232.

²⁴³ Поп. La riforma del Codice di Diritto Canonico, frutto del Concilio Vaticano II, *Communicationes* 15 (1983) nr 1, c. 17.

²⁴⁴ Див. L. Orsy, *Receiving the Council: Theological and Canonical Insights and Debates*, Collegeville 2009, c. 154.

²⁴⁵ Поп. Stasiak, *Ekumeniczne aspekty kodyfikacji prawa*, c. 71.

Директиви основних норм екуменізму

Засади взаємовідносин в екуменічній сфері між католиками та іншими християнами, напрацьовані й затверджені католицькими єпископами на Вселенському Соборі в 1962–1964 рр., отримали своє безпосереднє вираження в директивах про екуменізм. Уперше вони з'явилися у 1967 та 1970 рр.. У них більш докладно й конкретно сформульовано деякі аспекти, зазначені в документах II Ватиканського Собору. Окрім ширшого богословського обґрунтування певних тем і питань, більш детально прописані норми практичних дій²⁴⁶. Ці пізніші документи становлять зібрання вказівок для католиків в екуменічних взаємовідносинах з християнами-некатоликами. Автором першої версії Директиви про екуменізм був Папський Секретаріат у справах єдності християн, який брав участь у виконавчій владі Римського архієрея та був відповідальний за всі екуменічні починання, реалізацію і втілення католицького екуменізму. Цей перший після Собору документ екуменічного змісту вийшов двома послідовними частинами в 1967 та 1970 рр.²⁴⁷. Основною його метою стало надання практичних вказівок і розпоряджень католицьким ієрархам і вірним у здійсненні екуменічної діяльності. Мається на увазі теоретичний і практичний бік. Серед інших важливих у цій сфері документів були вказівки та розпорядження відповідних органів виконавчої влади Католицької Церкви про «мішані подружжя» (між католиками і християнами-некатоликами), а також про підстави й умови допущення християн-некатоликів до участі в літургії і до причастя²⁴⁸.

Однак актуально діючою є нова версія екуменічних директив, видана тим самим органом виконавчої влади, що й попередня²⁴⁹. Суть, структура і зміст цих документів переважно збігаються. Упродовж 30-ти років було видано багато документів і вказівок щодо екуменічних дій, тож основною метою нового видання стало зібрання їх в одне ціле з відповідними модифікаціями та формулюванням. Іван Павло II зазначив у своїй промові, що попередня екуменічна директива «виявилась надзвичайно цінною для скерування, координування і розвитку екуменічних зусиль», а «поширення екуменічного руху, збільшення документів діалогу, потреба єдності і екуменічна діяльність, вимагають точної доктринальної інформації, розпоряджень...»²⁵⁰. У самій Директиві зазначено причини появи нової версії: об'єднання всіх існуючих норм Католицької Церкви, які появились після Собору, пристосування їх до нових умов у церковному суспільстві та відносинах з іншими християнськими спільнотами й Церквами, усунення існуючих двозначностей, суперечностей, усунення надужиття в екуменічній сфері, які можуть створювати або

²⁴⁶Пор. J. Rybczyk, *Directorium Oecumenicum*, RTK 16 (1969), с. 13.

²⁴⁷Секретаріат у справах сприяння єдності християн, *Екуменічні директиви Ad totam Ecclesiam*, AAS 59 (1967), с. 574-592; AAS 62 (1970), с. 705-724.

²⁴⁸Paulus VI, *Motu proprio Matrimonia Mixta*, 31.03.1970, AAS 58 (1970), с. 257-263; *Secretarius ad Christianorum Unitatem Fovendam, Instructio de peculiaribus casibus admittendi alios christianos ad communionem eucharisticam in Ecclesia catholica* (Інструкція про допускання інших християн до євхаристійного причастя в Католицькій Церкві), AAS 64 (1972), с. 518-525.

²⁴⁹ *Pontificium Consilium ad Christianorum Unitatem Fovendam, Directorium de reoecumenica*, 25.03.1993, AAS 85 (1993), с. 1039-1119.

²⁵⁰Звернення Івана Павла II до членів Папської Ради у справах єдності християн, 06.02.1988, AAS 80 (1988), с. 1203-1204.

викликати доктринальну байдужість²⁵¹. Поряд з цим Папська Рада висловила сподівання, що цей документ допомагатиме в екуменічній діяльності не лише католикам, а й усім суб'єктам екуменічного руху. Він дасть змогу іншим християнам (некатоликам) дізнатися про позицію й ставлення Католицької Церкви до них, зрозуміти не лише католицьку екуменічну позицію й екуменічну доктрину, а й практичний бік у тих чи інших аспектах екуменічних відносин і реалізації єдності.

Ця Директива є обов'язковою для всіх католиків світу незалежно від обрядів і Церков, об'єднаних у католицькій спільноті²⁵². Як стверджує авторитетний фахівець канонічного права Д. Салахас: «Урочисті заяви Собору не стали простими витримками, чи заявами, а були перенесені у канонічні норми та згодом розширені у папських документах ... серед яких Директиви застосування норм екуменізму...»²⁵³. Слід відзначити, що хронологічно Директиви є найбільш пізнім з усіх найважливіших документів, зокрема правового характеру. Тому він базується на всіх попередніх напрацюваннях. Канонічну його основу склали документи II Ватиканського Собору, обидва кодекси (ККП і ККСЦ) та догматично-доктринальний документ – Катехизм Католицької Церкви, який у певних аспектах також має зобов'язуючу дію. Потрібно зауважити, що орган, який видав Директиви, є не просто суб'єктом виконавчої влади, а й найвищою за рангом інстанцією Католицької Церкви з екуменічних питань. Він здійснює свої повноваження від імені Римського архієрея (папи), з його особистого надання. Вказівки, подані в цьому документі, хоча не мають прямого значення законів, оскільки видані виконавчою владою, проте мають зобов'язуючу дію, подібно як будь-який документ найвищого рангом виконавчого органу²⁵⁴. Серед основних завдань цієї Папської Ради слід відзначити такі: займатися відповідними починами й ревною екуменічною діяльністю для встановлення єдності між християнами; упроваджувати в життя екуменічні рішення II Ватиканського Собору; пояснювати та виконувати принципи католицького екуменізму; підтримувати, наглядати й координувати католицькі національні та міжнародні організації, які сприяють єдності християн; розпочинати (після схвалення Римським архієреєм) відносини, діалоги, переговори з керівниками та вірними християнських спільнот з метою винайдення порозуміння й єднання; призначати католицьких спостерігачів, делегатів, уповноважених на зібраннях, які мають на меті християнську єдність, а також запрошувати до участі в католицьких акціях, діях, спостерігачів чи уповноважених від інших християнських спільнот²⁵⁵.

У питаннях відносин і спілкування Церков, нова екуменічна Директива зайняла позицію визначену II Ватиканським Собором, але вона подає також необхідні розширення й уточнення. Зокрема стверджується, що взаємне близьке церковне спілкування (участь у внутрішньому церковному житті) між різними

---

²⁵¹ ДЕН, п. 6.

²⁵² Про обряди і Церкви в католицькій спільноті див. Р. Горбань, *Належність до Церкви sui iuris* та її зміна згідно з чинним церковним законодавством, Івано-Франківськ 2007, с. 16-40.

²⁵³ Д. Салахас, *Екуменізм як умова ідентичності // В пошуках ідентичності*, видання Секретаріату Синоду Єпископів УГКЦ, Львів 1998, с. 111.

²⁵⁴ Наприклад в Україні найвищими за рангом органами виконавчої влади є: Президент, Кабінет Міністрів чи міністерства. Відповідно їх розпорядження, накази, тощо, мають абсолютну зобов'язуючу дію; виконуються на рівні із законами.

²⁵⁵ Ioannus Paulus II, *Constitutione Apostolica Pastor Bonus*, 28.06.1988, AAS 80 (1988), арт. 135-136.

християнами є можливим, однак з різними спільнотами по-різному. Вирішальним залишається збереження Церквою максимального рівня традиції, практик, поглядів, віри, а що також важливо – св. таїнств (семи). Східні Церкви (православні) зберегли вповні всі необхідні еклезіальні складові, зокрема таїнства св'ященства і Євхаристії. Тому з ними можливе тісне внутрішньоцерковне спілкування. Звідси постають певні екуменічні норми. Так, Директива допускає приймання католиками деяких св. таїнств у Православних Церквах, а також дозволяє надання католицькими священнослужителями цих же св. таїнств православним вірним. Проте папа Іван Павло II застерігав: «У будь-якому випадку слід уникати такої душпастирської діяльності, яка не зважає на свободу совісті, і вповні не шанує гідність людини, її вибір»²⁵⁶. Взаємна участь у внутрішньо-церковному житті може відбуватися за певних умов, про які йтиметься в наступному розділі.

Зовсім інша ситуація складається з Церквами Заходу, тобто протестантськими, оскільки вони значною мірою відійшли від первинного устрою, віри, традиції, а особливо в ділянці св. таїнств²⁵⁷. У них зокрема відсутнє священство і Євхаристія. Протестанти взагалі, у більшості, відкидають існування св. таїнств, окрім хрещення, яке вони також трактують по-своєму, не завжди як св. таїнство. Звідси, католикам дозволено внутрішньо-церковне спілкування з протестантськими спільнотами, але в значно обмежений спосіб. Зазвичай це зводиться до участі в богослужіннях, молитвах, зібраннях тощо. Католицька Церква взагалі не займається взаємовідносинами з різноманітними сучасними сектами чи релігійними рухами²⁵⁸. Більшість з них (а то й усі) не мають відношення до християнства в прямому значенні (не є християнами), а тому й не можуть бути суб'єктами екуменічного руху, який передбачає єднання поділений у XI – XVI століттях християн, тобто православних, протестантів і католиків у класичному, первинному значенні.

Адресатами норм екуменізму слід вважати в першу чергу католицьких ієрархів,²⁵⁹ як відповідальних за здійснення й реалізацію екуменізму на місцях. Це передовсім єпархіальні єпископи, протосинкели і синкели, настоятелі монастирів і чинів – протоігумени та ігумени. Завданням ієрархів є втілювати ці директиви, наглядати й координувати екуменічну діяльність, зокрема виконання та дотримання відповідних норм. Саме вони відповідають за внутрішнє церковне життя у своїх єпархіях, монастирях, чинах серед своїх вірних і ченців. Як церковні авторитети ієрархи повинні знати, розуміти й пояснювати норми екуменізму. Займаючи відповідні уряди, маючи повноваження, вони безпосередньо впливатимуть на екуменічні відносини, їх результативність і користь.

Екуменічні директиви стосуються також усіх вірних Католицької Церкви: мирян, духовенства, ченців. Найвища влада Церкви видала їх з метою допомогти,

---

²⁵⁶Іоанн Павел II, Екуменізм і взаимоотношення с Восточными Церквами // Верую в Церковь единую, с. 747.

²⁵⁷Про це ствердив ще II Ватиканський Собор, даючи стосовні пояснення і обґрунтування, про що була мова в попередньому параграфі.

²⁵⁸ДЕН, п. 5.

²⁵⁹М. Любачівський, Вступне слово // Довідник застосування принципів і норм екуменізму, Львів 1996, с. 4.

пояснити, указати, як слід діяти, щоб шораз більше досягти повноту єдності. Яким шляхом, якими способами, можна наблизити позитивне вирішення подолання проблеми поділу серед християн. Кожен вірний Католицької Церкви зобов'язаний до участі, практичних дій у справі єкуменічної діяльності Католицької Церкви²⁶⁰. Директива має на меті допомогти католицьким ієрархам і вірним в єкуменічних діях. Вона повинна просвічувати католиків та спонукати їх до єкуменічної діяльності²⁶¹, надаючи відповідні вказівки, поради, зобов'язання. Ці єкуменічні норми передбачають не лише настанови, а й заборони, обмеження. Документ скеровує, координує, задає напрямок єкуменічному руху в щоденній діяльності та у взаємовідносинах з християнами інших спільнот.

Важливими щодо рішень II Ватиканського Собору, пізніших документів єкуменічного характеру, а також зазначеної Директиви стали певні застереження. Неодноразово чітко, однозначно й настійливо зверталась увага католиків на небезпеку своєрідної еклезіальної, доктринальної байдужості, яка може виникнути на підставі занадто «ревного» єкуменізму, коли особа ставить єднання, передусім формальну єдність, як самоціль. Тоді існує небезпека «жертвування» своїми переконаннями, вірою, правдами, традиціями, тобто дуже важливими аспектами християнства як релігійної віри. Чого неможна допустити. Існують певні речі чи питання, які не становлять суттєвої проблеми, але є надто важливі питання, якими не можна нехтувати²⁶².

Документ ґрунтується на доктринальних, богословських, духовних, душпастирських і правових засадах сформульованих у документах II Ватиканського Собору. Однак він поглиблює їх, деталізує, розвиває деякі питання, подає норми діяльності, беручи за основу постанови згаданого вище Собору. У такий спосіб постає комплекс директив (норм), які торкаються всіх основних аспектів єкуменізму, пропонують вирішення певних питань, наказують, забороняють, рекомендують ті чи інші практичні дії. На початку подається обґрунтування самого єкуменічного руху в Католицькій Церкві та християнстві загалом²⁶³. Зазначається перелік засобів і дій, які вживає Католицька Церква з метою здобуття єдності християн. Єкуменічне зобов'язання католиків спирається на доктринальні принципи II Ватиканського Собору. Католицька Церква відчуває особливу відповідальність і завдання в єкуменічному русі, важливість і необхідність своєї участі в ньому. Римський архієрей несе безпосередню відповідальність за Христову Церкву, оскільки саме йому Христос доручив опіку над нею та над своїми вірними²⁶⁴. Одним з ключових аспектів єкуменічних відносин (осягнення єдності) і самого поняття Церкви, католики вважають єдність віри, св. таїнств та ієрархії. Саме в названих трьох аспектах проявляється видима єдність Христової Церкви, тому це бажаний для католиків результат єкуменізму.

²⁶⁰ ККП, кан. 755; ККСЦ, кан. 902.

²⁶¹ ДЕН, п. 6.

²⁶² Пор. С. Мудрий, Українсько-ватиканські взаємини у світлі канонічного і публічного права // Україна і Ватикан. Серія збірників наукових праць. Вип. 1. Українсько-ватиканські відносини в контексті суспільних і міжконфесійних проблем, за ред. А. Колодного, О. Рєнта, П. Яроцького, та ін. - Івано-Франківськ, 2008. - С. 54.

²⁶³ Див. ДЕН, п. 9-12.

²⁶⁴ Див. ККЦ, пп. 813-822, 880-882; Пор. також Cz. St. Bartnik, Dogmatyka katolicka, т. 2, Lublin 2003, с. 326.

Усі християни повинні прагнути до осягнення цієї потрійної єдності.

Поряд з цим важливим на цьому етапі екуменічних відносин залишається поняття сопричастя (*communio*), яке передбачає як ідеал згадану потрійну єдність. У практичному значенні сопричастя означає можливість взаємного спілкування в усіх св. таїнствах, насамперед Євхаристії, адже вона міститься в корені згаданого поняття. Сопричастя передбачає можливість спільного служіння літургії та приймання Євхаристії (причастя) в звичайних умовах, щодня. Також існує теоретичне, духовне значення терміна «сопричастя»²⁶⁵ як взаємного визнання, пошани, духовного, внутрішнього єднання всіх християн, тобто суб'єктів екуменічного руху.

Незмінною залишається позиція Католицької Церкви в питанні тривання, існування Христової Церкви. Зазначаючи, що саме в ній, Католицькій Церкві, збережені основні правди віри, моралі, св. таїнства. Хоча спадкоємність Христової Церкви в інших християнських спільнотах не заперечується. Це твердження вкотре було заявлене в одному з останніх важливих документів Апостольської Столиці – *Dominus Iesus*²⁶⁶, у якому зауважено, що інші спільноти християн чи вірних інших релігій у той чи інший спосіб відійшли від повноти правди Церкви і в різний спосіб наближені до неї.

У Директиві зазначено католицьке розуміння екуменічного руху як прямування до подолання успадкованого християнами поділу, а також відбудови давнього сопричастя, спілкування з метою співпраці, взаємовідносин і богословського діалогу²⁶⁷. У документі стверджується: «Ця єдність, яка за самою своєю природою вимагає повного, видимого сопричастя між усіма християнами, є кінцевою метою екуменічного руху»²⁶⁸. Серед інших важливих тверджень і настанов заслуговує на особливу увагу покладення обов'язку на місцевих єпископів, Синоди й Конференції Єпископів у справі подолання загрози байдужості до екуменічних ініціатив, діяльності, а також загрози прозелітизму, який нищить екуменізм²⁶⁹. Згадані особи й інституції повинні координувати екуменічний рух, сприяти йому, активізувати для цього всіх вірних, зокрема мирян.

У Директиві чітко прописані засоби, за допомогою яких слід і можна вести екуменічну діяльність, прямувати до здобування сопричастя. Вказано відповідальних за неї і структури призначені сприяти екуменізові, зазначено ціль і способи формування відносин з християнами-некатоликами. Для практичної реалізації екуменічної діяльності слід звернути особливу увагу на формування й виховання католицьких вірних у дусі екуменізму, на закладання в католицькі освітні програми відповідних екуменічних предметів тощо. Особливо детально розписано практичні моменти взаємовідносин між католиками й християнами-некатоликами у св. таїнствах, молитвах, духовно-релігійній діяльності, способи ведення екуменічних діалогів, можливості іншої співпраці в рамках екуменічних відносин.

---

²⁶⁵ ДЕН, п. 13-16.

²⁶⁶ Congregatio pro Doctrina Fidei, Declaratio Dominus Iesus, 06.08.2000, AAS (2000), с. 758; [Електроннийресурс].–Режим доступу: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20000806_dominus-iesus_lt.html.

²⁶⁷ ДЕН, п. 19.

²⁶⁸ Там же, п. 20.

²⁶⁹ Там же, п. 23.

Зміст поняття «сопричастя» має важливий еклезіально-канонічний вимір. У ньому виражається буття «духовної спільноти» як одного цілого. Зокрема йдеться про одностійкість, повагу, взаємне визнання, але також і видиму церковну структуру. Сопричастя властиве насамперед церковним спільнотам, які утворюють певну цілість, будучи окремими буттями. Воно можливе лише серед тих спільнот, які визнають себе взаємно, свою правдивість віри, св. таїнств, духовних і релігійних практик. Такі спільноти об'єднані спільністю цих елементів. Прикладом чого може бути Католицька Церква, що об'єднує церковні спільноти різних народів, обрядів, помісних Церков, кожна з яких має власну структуру, ієрархію, вірних, обрядово-літургічні практики, право. Подібна ситуація існує й у сопричасті Православних Церков, у якому кожна інша спільнота-Церква визнає себе взаємно. Однак у православної практиці замість католицького поняття «сопричастя» застосовують поняття «соборність»²⁷⁰, яке у своїй суті містить дещо інше значення, однак в основному відображає зміст сопричастя. У сопричасті акцентується на свхаристійній єдності, а в соборності – на видимому, формальному єднанні, тобто йдеться про зовнішню, складову, хоча й зі значною часткою духовного наповнення, оскільки соборність насамперед – єдність духу, духовне єднання.

У Церкві право й спільнота мають безпосередній зв'язок і не можуть вважатись протилежними чи суперечливими, навпаки – вони рівні за своєю структурою складові елементи церковної спільноти²⁷¹. До того ж вони є нероздільними – усе правове служить церковній спільноті. У цьому аспекті сопричастя як внутрішньо-церковне, так і єкуменічне, постає як специфічна властивість, за допомогою якої в церковній спільноті, відносини між християнами отримують також свій юридичний вираз. Завдяки цьому взаємовідносини набирають більш впорядкованого й відповідно оформленого характеру. Вираз «сопричастя» отримує в такому випадку не якийсь абстрактне значення, а виражає конститутивну практичну єдність, яка відображає правове оформлення та духовну сутність відносин. У католицькій еклезіології *communio* має велике значення не тільки для церковного конституційного права, а й для канонічного права загалом. Його метафізична й правова самобутність визначається тим фактом, що завдяки хрещенню людина стає християнином не лише на духовному рівні, а й у структурній площині²⁷². Усі християни становлять одну спільноту, мають те саме покликання, завдання і місію не тільки в індивідуальному вимірі, а й у площині своєї церковної спільноти й усіх християн і світу загалом. У напрацьованій II Ватиканським Собором концепції «сопричастя» кінцевою метою канонічного права вважається не просто гарантія спільного добра Христової Церкви, а здійснення, реалізація та втілення дійсної єдності Церкви, усіх християн – сопричастя Церков²⁷³. В єкуменічній перспективі сопричастя постає, як структурна дійсність і завдання християн. Під таким кутом зору право стає одним з елементів, за допомогою якого можна прямувати до єдності в практичний спосіб. Церковне право виступає, як стабілізуючий елемент єкуменічних відносин. За допомогою єкуменічних норм

²⁷⁰ Див. Цыпин В. Курс церковного права. - Клин, 2002. - С. 281.

²⁷¹ Див. P. Krämer, Kirchenrecht, т. 1, Stuttgart 1992. - С. 30.

²⁷² Пор. W. Aymans, Die *communio Ecclesiarum* als Gestaltungsgesetz der einen Kirche, AfkKR 139 (1970), с. 85.

²⁷³ Пор. Джероза. Церковне право. - С. 54.

можна на практиці утверджувати та розвивати визначені екуменізмом цілі, тому для Католицької Церкви вони мають важливе значення об'єднуючого характеру.

Зобов'язуюча Директива значно допомагає ієрархії в здійсненні покладених на неї обов'язків у сфері екуменізму, дає практичні вирішення різноманітних ситуацій, пов'язаних з екуменічним діалогом, рухом, взаємовідносинами та ставленням до християн-некатоликів²⁷⁴. Подані найвищою владою Церкви норми залишаються чіткими, зрозумілими, однозначними, хоча й вимагають вивчення та їх досконалого знання. Оскільки цей документ найновіший у питаннях екуменізму й містить детально розписані ситуації, обставини, норми, він залишається одним з найважливіших не лише в ознайомленні з доктриною і позицією Католицької Церкви в питаннях екуменізму, а й у юридичній сфері. Документ містить багато норм юридичного характеру, хоча й не поданих у формальному вигляді. Зокрема в ньому розписано значний обсяг проблематики *communicatio in sacris*, тобто взаємної участі католиків і християн-некатоликів у деяких св. таїнствах²⁷⁵. Він містить певні детальні вирішення й описи дій, яких немає в жодному з двох католицьких кодексів права – ККП і ККСЦ. Це пов'язано з тим, що Директива видана пізніше, ніж кодекси, тому був час і можливість побачити функціональність канонічних норм, доповнити все, що не взяли до уваги в попередніх документах, виправити невідповідності. Про що зазначено в самому документі.

Висновки. Сучасна законодавча база Католицької Церкви у сфері екуменізму складається з таких важливих документів, як постанови II Ватиканського Собору та Директиви основних норм і принципів екуменізму 1993 року. У них закладено правові основи екуменічної діяльності, способи та методи, за допомогою яких розвивається, поглиблюється і практикується екуменічні взаємовідносини з християнами інших деномінацій. Католицька Церква веде екуменічний діалог і підтримує взаємозв'язки лише з основними напрямками християнства: православними та протестантами, а саме з тими, хто визнає Пресвяту Трійцю та Ісуса Христа Богом і Господом, а також має дійсне хрещення. У першу чергу, католики прагнуть до єднання з православними як тими, хто зберіг усі правди віри, св. таїнства, традицію Церкви. У другу чергу, її екуменічна ініціатива спрямована на ті протестантські спільноти, які найбільше зберегли без суттєвих змін еклезіальну традицію і спадщину. Важливим є те, що в правовий спосіб сформульовано, яким чином Католицька Церква здійснює практичні взаємовідносини й ініціативи по відношенню до згаданих християн і наскільки підтримує практичні аспекти їх взаємної участі у внутрішньоцерковному еклезіальному житті.

---

²⁷⁴ Поп. W. Stachnowski, Nowe dyrektorium ekumeniczne. Wymiar prawny, RNP 7 (1997). - С.48.

²⁷⁵L. Adamowicz, Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych według Kodeksu Prawa Kanonicznego i Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich, Lublin 1999. - С. 31.